

УДК 657.424:634.8

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ІНВЕСТИЦІЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МСФЗ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

С.С. Стоянова-Коваль, Н.С. Морозюк
Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Анотація. Розглянуто умови розвитку підприємств аграрної сфери на принципах вертикальної інтеграції. Визначено можливості зручності застосування деяких МСФЗ в обліку інвестицій аграрної сфери. Обґрунтовано необхідність ведення обліку трансакційних витрат для систематизованого виявлення і накопичення всіх їх видів. Досліджені можливості застосування МСФЗ у вертикально-інтегрованих підприємствах аграрного сектора в процесі обліку інвестиційного забезпечення.

Ключові слова: капітальні вкладення, аналітичний облік, інвестиції, вертикальна інтеграція

Вступ. Нині в складних економічних умовах відносини між агентами ринку будуються на положеннях контрактного права та передбачають свободу підприємницької діяльності, що організована на основі розвиненої приватної власності на засоби виробництва. Ці умови мотивують пошук найефективніших напрямків використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Інвестиційна діяльність стає вирішальною в забезпеченні високої конкурентної позиції підприємства й відособленою сферою бухгалтерського відображення, аналізу, контролю, планування й прогнозування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для сучасного етапу розвитку ринкових механізмів характерним є розширення сфери діяльності й розвиток форм соціально-економічних відносин, ускладнення організаційно-господарських зв'язків, удосконалення методів управління процесами економічного відтворення шляхом подальшого розвитку й більш повного використання функцій менеджменту, виявлення й використання нових інтегрованих форм їхньої реалізації.

До функцій управління, потенціал яких ми вважаємо недостатньо реалізованим, варто віднести облік, аналіз, контроль, планування й прогнозування. При цьому недостатньо задіяні можливості, що укладені в інтегрованій реалізації у формі управління інвестиційними проектами.

Розвиток ринкових відносин обумовив істотне підвищення ролі бухгалтерської інформації в управлінні підприємством. Інформаційне

забезпечення інвестиційного менеджменту, як і своєчасне, повне і якісне обліково-аналітичне його забезпечення, стає вирішальним фактором формування високої конкурентної позиції підприємницьких формувань, її підтримки на необхідному рівні. Виходячи з теорії ефективного ринку, одним із пріоритетних завдань забезпечення високої ефективності функціонування підприємства стає управління, яке постійно ускладнюється й супроводжується поліпшенням інформаційного забезпечення.

За останні роки вчені-економісти, серед яких М. І. Бондар, Ф. Ф. Бутинець, А. Д. Гудзинський, С. Ф. Голов, М. Я. Дем'яненко, В. М. Жук, Г. Г. Кірейцев та інші, зробили вагомий вклад у вирішення загальних проблем теорії й методології бухгалтерського обліку й контролю. Разом з тим, незважаючи на численні публікації, наукова розробка теоретичних і особливо методологічних положень системи бухгалтерського обліку стосовно аграрної сфери повною мірою не відповідає умовам трансформаційної економіки. Відсутність системного рішення теорії, методології, методики й практики бухгалтерського обліку не сприяє повній реалізації його функцій і виконання завдань у системі управління, особливо того що стосується інвестиційних процесів в аграрному секторі за умови масштабної глобалізації.

Результати досліджень. У сучасних умовах застосування нових принципів економічних відносин виникла необхідність перегляду функцій бухгалтерського обліку й можливостей інтегрованого використання з іншими функціями управління. Очевидним став факт необхідності зміни обліку й значно більшої його адаптації до потреб управління порівняно з можливостями його статичної моделі використаної раніше, в якій вплив конкуренції на хід відтворення основних засобів і довгострокових біологічних активів враховувалися недостатньо.

Закономірності відновлення основного фізичного та фінансового капіталу обумовили зміну їхнього обліку й звітності. Ринкові відносини об'єктивно вимагають зміни функціональної спрямованості бухгалтерського обліку інвестиційних процесів. Вони переорієнтовують його з інструменту ретроспективного відображення інвестиційних процесів у інструмент інформаційного забезпечення обґрунтованих інвестиційних рішень. Виходячи із цього, форми організації обліку, що використовувалися, як і його прийоми, повинні відповідати вимогам методології обліку як складової методології економічної науки.

Розвиток бухгалтерського обліку в сільському господарстві відбувається на основі створення нової національної системи для всіх галузей економічної діяльності у формі розробки положень (стандартів) обліку, які не суперечать Міжнародним стандартам фінансової звітності. Такий підхід забезпечує

вирішення лише одного завдання. Він надає необхідну інформацію лише зовнішнім користувачам як інвесторам. Разом з тим, проблеми створення й використання обліково-аналітичного механізму в управлінні інвестиційною діяльністю виноградарських підприємств обумовлюють вирішення і багатьох інших завдань.

Міжнародні й національні стандарти різних країн також відображають положення про облік інвестицій різних напрямків: в основний капітал, цінні папери, в асоційовані й дочірні компанії й т.д. Загальний підхід до обліку інвестицій викладений положеннями з обліку й відбиттю у фінансовій звітності інвестицій, передбачених МСФЗ 25 «Облік інвестицій», МСФЗ 27 «Консолідовані фінансові звіти й облік інвестицій у дочірні підприємства», МСФО 28 «Облік інвестицій в асоційовані підприємства», МСФЗ 31 «Відображення у фінансовій звітності частки участі в спільній діяльності».

Відповідно до МСФЗ 25 «Облік інвестицій» під інвестиціями розуміються активи, що надають економічні вигоди у формі відсотка, дивідендів, роялті й орендної плати, а також у формі підвищення вартості капіталу. Основні засоби, у контексті даного стандарту, до інвестицій не зараховано, за винятком інвестиційної власності, мається на увазі вкладення в земельні ділянки й нерухомість, котрі не передбачається застосовувати в основній діяльності організації, а тільки з метою підвищення вартості капіталу [1].

Облікова політика підприємства щодо інвестиційної власності відповідно з вимогами МСФЗ повинна розкриватися в примітках до фінансової звітності. Користувачі фінансової звітності повинні одержати всю необхідну інформацію й добре розуміти методику відображення інвестиційної власності у фінансовій звітності. Поняття «інвестиційна власність» для українського обліку – явище нове. Міжнародного стандарту щодо інвестиційної власності поки що не існує, але Міжнародним комітетом зі стандартів фінансової звітності був виданий для коментарів до 31 жовтня 1999 року запропонований стандарт МСФЗ 40 «Інвестиційна власність», зазначає, що підприємство повинне: вимірювати всю інвестиційну власність за справедливою ціною; визнавати всі зміни в справедливій ціні інвестиційної власності у звіті про прибутки й збитки [2]

Особливо це актуально для вертикально-інтегрованих підприємств. У сільськогосподарських компаніях вертикальна інтеграція з'явилася, коли компанії почали шукати можливості підвищення частки доданої вартості, створюючи сировинні зони для виробництва й подальшої переробки своєї сировини, а потім розвиваючи власну торговельну мережу.

Наразі інтеграція в АПК здійснюється винятково на основі бізнес-інтересів. Усередині вертикально-інтегрованих компаній ринкові механізми замінюються організаційно-економічними інструментами координації,

створюються організаційно-виробничі й організаційно-управлінські структури жорсткого типу. Вони мають очевидні переваги в економії на масштабах виробництва, скороченні трансакційних витрат, додаткового залучення інвестицій і організації роботи з впровадження інновацій. Ефективність вертикально інтегрованих компаній значною мірою залежить від наявності тісних інформаційних зв'язків між структурними складовими і спільністю процесів розвитку, що багато в чому визначає темпи освоєння інновацій, оскільки все більше значення мають інформація, професійні знання, новації, інтелектуальна власність, нематеріальні активи. Інтеграційні взаємозв'язки, вміщуючи обмін інформацією, стають найбільш значущим фактором конкурентоспроможності, визначально впливаючи на продуктивність решти всіх інших факторів.

Підвищення ступеня інтеграції при створенні вертикально інтегрованої компанії безпосередньо впливає на інвестиційну активність галузі виноградарства. Значно розширюються можливості залучення кредитних ресурсів, оскільки позитивні приклади народжують у потенційних інвесторів упевненість в успіху. Ретельне вивчення ученими і фахівцями досвіду освоєння інновацій в господарствах області дозволяє запобігти помилкам при їх подальшому поширенні, підвищує ефективність інвестицій, скорочує термін окупності капіталовкладень. Істотно знижуються трансакційні витрати при розробці обґрунтованих програм розвитку, планів і оформленні кредитів.

Ознаки вертикальної інтеграції в аграрній царині: організація власних підприємств для вирощування елітного насіння, виноградарських розплідників для вирощування високоякісних саджанців, розсади тощо; підготовка земельних угідь; виробництво власної сировини; виробництво готової продукції для продажу; створення власної торговельної мережі для продажу готової продукції.

Заходи, що розроблені Кабінетом Міністрів і Мінагрополітики України зі стабілізації в аграрній галузі передбачають як цільове фінансування, так і пільги по окремих видах податків. У зв'язку із чим, особливо актуальним є питання відображення в обліку капітальних інвестицій.

Облік інвестицій у чинній практиці регулюються законодавчими й нормативними актами. Організація бухгалтерського обліку, що заснована на чинній нормативній базі, на нашу думку не здатна повністю забезпечити можливість розкриття інформації про інвестиційну діяльність бізнесу та про здійснені капітальні вкладення з двох причин: по-перше, нормативні акти, що регулюють облік інвестицій повністю не адаптовані до міжнародних стандартів та по-друге - План рахунків бухгалтерського обліку не передбачає різноманітності об'єктів обліку й можливості повного відображення операцій,

пов'язаних зі здійсненням капітальних вкладень.

Спосіб ведення аналітичного обліку, що існує наразі, з погляду управлінського обліку, має низку недоліків, що чітко проявляються при вивченні структури зазначених відомостей, оскільки класифікація витрат не дозволяє групувати їх у розрізі конкретних проектів.

При використанні методології управління проектами в розвитку бізнесу слід мати на увазі: якщо проект інвестицій містить кілька видів робіт, то всі вони мають бути враховані на одному субрахунку в розрізі видів витрат, що забезпечить додаткові можливості їхнього аналізу, обліку відхилень від кошторисів і оцінки фінансових результатів від капіталовкладень у конкретні проекти.

Якщо йдеться про поетапне інвестування, то для аналізу необхідно зробити більш складні розрахунки, щоб оцінити реальну ефективність інвестицій з урахуванням фактора часу, і облік, як підсистема менеджменту, повинен надати відразу готові, згруповані дані.

Варіант організації аналітичного обліку відповідно до запропонованого угруповання можливий уже сьогодні й не вимагає зміни існуючого плану рахунків і механізму обліку. Усі операції при цьому здійснюються аналогічно, тільки капітальні витрати різних проектів довгострокових інвестицій не «змішуються» в одному документі, а диференціюються й збираються в розрізі окремих проектів (при цьому можна ввести кодування проектів).

Такий варіант обліку витрат у рамках управлінського обліку приймається, якщо стратегічні заходи містять тільки витрати капітального характеру. У більшості випадків, реалізація стратегії вимагає обліку та попереднього планування витрат на проектування й наступне обслуговування в розрізі конкретних проектів і сегментів ринку.

Від початку вкладання інвестицій та до отримання результату проходить декілька років. Такий підхід дозволяє виділяти в бухгалтерському обліку сегменти - інформацію з окремо взятих проектів. Вимога формування в обліку та звітності інформації із сегментів диктується міжнародним стандартом МСФЗ 14 «Сегментна звітність» [3].

В умовах розвитку аграрних підприємств на принципах вертикальної інтеграції дотримання таких вимог є найбільш доцільним та ефективним, тому що організаційні сегменти обліку безпосередньо пов'язані із структурою підприємства, що надає можливість калькулювати витрати по проектах, послугах та роботах підприємства. Явище вертикально інтегрованого бізнесу сполучено з таким поняттям, як трансакційні витрати, а саме: результатом вертикальної інтеграції є економія на трансакційних витратах або витратах користування ринковим механізмом.

Усі внутрішньо системні економічні операції відображають як рух цінностей за внутрішніми неринковими цінами і дорогі ринкові витрати з обслуговування внутрішнього руху капіталу в інвестиційній діяльності не використовується. Так структура витрат виробництва продукції складається з витрат трансформації ресурсів у продукцію (технологічні витрати) – а наліз чинників формування собівартості продукції (оцінювання ефективності використання виробничих ресурсів), та трансакційних витрат (витрати користування ринковим механізмом) -аналіз структури і чинників формування трансакційних витрат

Слід відзначити, що трансакційні витрати не визнані в обліковому законодавстві і не виділяються в бухгалтерському обліку. Система обліку, що склалася на сільськогосподарських підприємствах, спрямована на складання форм бухгалтерської і податкової звітності і не призначена для отримання інформації про трансакційні витрати.

Відокремлення таких витрат самостійним об'єктом в управлінському обліку вирішує проблему збору, обробки інформації, необхідної для прийняття рішень. Для систематизованого виявлення і накопичення всіх видів трансакційних витрат необхідно ведення обліку трансакційних витрат. Накопичення інформації за допомогою відповідного реєстру за конкретний період надасть можливість встановити у вертикально інтегрованій компанії реальні розміри втрат, розробити план їх скорочення, відповідно з яким надалі скорочувати їх, тобто передбачати у виробничо-фінансовому плані вертикально інтегрованої компанії скорочення трансакційних витрат в абсолютних розмірах.

Висновки та перспективи подальших досліджень Для усунення викладених вище проблем та проведення якісної трансформації у сфері організації та ведення бухгалтерського обліку доцільно було б розпочати реформування з оновлення облікової політики з врахуванням міжнародних стандартів. Практика свідчить, що прийняття й використання МСФЗ забезпечує зменшення ризику для кредиторів та інвесторів, зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів, поглиблення міжнародної кооперації у галузі бухгалтерського обліку, однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі [4].

Оскільки Міжнародні стандарти фінансової звітності й нормативна база українського бухгалтерського обліку не враховують специфіку інвестиційної діяльності по капітальних вкладеннях у аграрній галузі, то необхідна деталізація елементів фінансової звітності з метою виділення інформації про інвестиції, здійснювані у формі капітальних вкладень. Капітальні вкладення, характеризуються процесом вкладення коштів і накопичення витрат на рахунках у розмірі здійснених вкладень до повного формування їхньої

балансової вартості, що впливає не тільки на поточний стан об'єкту але й на його перспективу, тому питання оцінок придбання, поточної вартості придбання об'єкта, дисконтованої майбутньої вартості придбання об'єкта набувають над актуального значення.

Література

1. Грюнинг Х. Международные стандарты финансовой отчетности. Практическое руководство. 3-е изд., обновл., и перераб. / Х. Грюнинг / Всемирный банк. - М.: Издательство «Весь мир», 2006. -344 с.

2. Голов С. МСФЗ: статус і застосування: [Електронний ресурс] / С. Голов // Головбух. - 2008. - № 31 (582). - Режим доступу: http://ua.glavbukh.ua/glavbuh/akt/akt_2825.html

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996–XIV зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.

4. Мельничук В.Б. Проблеми запровадження МСФЗ в Україні: інституціональний підхід: [Електронний ресурс] / В.Б. Мельничук // Фінанси АПК. - 2011. – Режим доступу до журн.: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1144/35>

АННОТАЦІЯ

Стоянова-Коваль С.С., Морозюк Н.С. Особенности учета инвестиций с использованием МСФУ в аграрных предприятиях

Рассмотрены условия развития предприятий аграрного сектора на принципах вертикальной интеграции. Определены возможности удобства применения некоторых МСФУ в учете инвестиций аграрной сферы. Обоснована необходимость ведения учета транзакционных издержек для систематизированного выявления и накопления всех их видов. Исследованы возможности применения МСФУ в вертикально-интегрированных предприятиях аграрного сектора в процессе учета инвестиционного обеспечения.

Ключевые слова: *капитальные вложения, аналитический учет, инвестиции, вертикальная интеграция.*

SUMMARY

Stoyanova-Koval S.S., Morozyuk N.S. The features of investments accounting using international accounting standards in the agricultural enterprises

The conditions for the development of enterprises of the agricultural sector on the principles of vertical integration are considered. Possibilities convenience of certain international accounting standards in investments accounting of the agrarian sector are defined. The necessity of accounting for transaction costs, the systematic identification and storage of all kinds of them are based. The possibilities of application of international accounting standards in vertically integrated enterprises of the agricultural sector in the process of registration of investment support are investigated.

Keywords: capital investments, analytical accounting, investments, vertical integration.